

Hembygdsbladet

Medlemstidning för Vikingstad Hembygdsförening Nr 3-4:1998

Ordföranden har ordet:

År 1998 går mot sitt slut och det börjar bli dags att summera något av vad som hänt under året.

En stor förlust drabbade föreningen under året då vår f d ordförande Torsten Andersson efter flera års sjukdom gick bort. Torsten var vår ordförande under fem år och gjorde många och betydande insatser för hembygdsföreningen. Bl a ledda han under några år den studiecirkel som så småningom ledde fram till boken om Rakered. I arbetet med den boken lade han ner ett oräkneligt antal arbetstimmar för vilket vi i föreningen för alltid är honom tacksamma för.

Våra tankar går även till Birgit som stöttat Torsten under alla år och tillika gjort föreningen betydande ideella insatser.

Något mycket glädjande är det positiva mottagande och stora gensvar som vår lilla skrift "Vikingstads historia" fick. Och tack vare "Vikingstads historia" så har vi fått drygt 40 nya medlemmar vilket vi givetvis är mycket glada över.

Önskemål har framförts om att vi skulle försöka producera något liknande även för byarna runt omkring själva samhället. Vi har tagit det till oss och hoppas att vi kan komma igång med det arbetet i vinter.

Tack vare en mycket generös gåva från Hans Slycke kanske det arbetet kan underlättas betydligt. Hans har till hembygdsföreningen skänkt sin betraktningsapparat med tillhörande

filmer som innehåller husförhållningsprotokoll mm från bl a Vikingstad och Rappestad församlingar.

Detta material kan även komma väl till pass för alla Er som släktforskar, något som den som har börjat med kan intyga att man verkligen blir biten av.

Jag kan i det sammanhanget redan nu passa på att nämna att vårt årsmöte i mars nästa år får besök av representanter från föreningen DIS (Datorstöd i släktforskningen) som kommer att berätta hur man går till väga vid släktforskning. Var man hittar information, vilka källor man kan använda etc. De kommer även att demonstrera sitt dataprogram som på ett enkelt sätt hjälper till att sortera och strukturera släktrådet.

Fler och fler människor skaffar i dag dator och Internet. Om Du tillhör en av dessa så vill vi gärna ha din e-mailadress. Du kommer då att få en påminnelse inför varje aktivitet sänd direkt hem till dig. Vi vet av erfarenhet att inte alla läser det vi annonserar om på vår anslagstavla.

Till sist vill jag önska Er alla en riktigt

GOD JUL

Styrelsens sammansättning 1998

Ordförande	Kent Sigedal E-mail: kentsi@algonet.se	Gustad Skattegård	807 86
V Ordförande	Ingemar Carlsson	Mimergatan 21	812 14
Kassör	Maria Hultgren	Torsgatan 12 A	816 06
Sekreterare	Mary Kindgren	Gunnorp Bäckgård	850 35
Studieorg.	Inga Jacobsson	Odengatan 21	803 04
Intendent	Owe Lantz	Våghusgatan 20	804 61
Ledamot	Karl-Göran Johansson	Västergårdsgatan 14	806 34
Ledamot	Kerstin Trygg	Sälggatan 5 C	805 45
Ledamot	Torgny Brinkby	Gunnorp Västergård	850 14
Suppleant	Maj Johansson	Västergårdsgatan 14	806 34
Suppleant	Roland Hultberg	Bifrostgatan 5	806 07
Suppleant	Göran Larsson	Lilla Greby	800 25
Suppleant	Håkan Wiktander	Sörstad Hagbyggnaden	850 23
Suppleant	Nils-Magnus Nilsson	Kvarstad Ekbacken	814 94
Suppleant	Anette Sigedal	Gustad Skattegård	807 86

Ur Hembygdsföreningens arkiv:

Utdrag ur Vikingstad gamla kyrkobok.

Hvad sällsamt sig i socknen tilldragit.

År efter Christi börd 1727 d. 6 februari hände sig att en varg kom in i socknen, först viste sig i Bankeberg, bindande sig alt åt folket gick tvenne gånger på gården i Siölstad därest fålket vistades och der ifrån till Lilla Harg, därest han fan en gammal man på gården, Pär Thorsson kallat, wilken han med sin käft tog i huvudet, när han till Storharg kom följde han en piga i Ingebår Jons dotter från fägården till förstugubrådan, derres han tog henne i axeln så att det gick håll, och gick sin väg, dock görande skada både i Siögestad och Gammalkils socknar till dess han blev ihjälskuten i Ånnerstad

Protokoll hållet vid Bystämman med Bankebergs Ploglag den 4 November 1878.

På kallelse af Plogfogden A. Carlsson i Bankebergs Backgård sammanträdde bylaget till bystämma denna dag hvarvid beslöts:

1/. Att plogfogde hädanefter väljes för kalenderår och 1 år på hvarje halft hemman, ssamt att plogfogden skall erhålla en årlig lön af Tio 10 Kronor hvilken lön plogfogden eger afdraga innan utdelning sker af de medel ploglaget eger att genom plogfogden uppbära och hvilken utdelning bör ske den 1 Mars hvarje år.

2/. Beslöts att 1/8 Mantal Solmark skulle ensamt utruska och öppethålla vägen från torpet Gärdet på Nyble egor öfver 1/4 Mantal Solmarks gårde och 2/3 dels Mantal Åsarp Landvägen från en i närheten af den så kallade Skyllbergs backe nedsatt skillnadssten till Brestorps utväg.

1/3 Mantal Åsarp (Brestorp kallat) från sin utväg tills Alorps ploglag möter. Då plöjning av nämnde väg är behöflig är innehafvarne av nämnde hemmansdelar skyldige derom underrätta plogfogden på det att sådant utan uppskov må verkställas af hela ploglaget gemensamt efvenså med bottenskottning af vägarne om vartiden då sådanbehöfves.

3/. Till följe af denna delning af ploglaget, så fritages 2/8 Mantal Solmark och 1 hemman Åsarp från skyldighet att blifva plogfogde, och på samma gång förbindes de att i händelse de försumma snöskottning stånda ansvar för möjligen påkommande böter.

4/. Till plogfogde från och med den 1 Januari år 1879 valdes Källarmästare J.F Carlsson i Bankeberg.

Sålunda öfverenskommit af Bankeberg den 4 November 1878.

N.A. Nilsson J.F. Carlsson A.P. Nilsson
J. Bergström C.J. Wallerstedt
J (W?) Nilsson N.P. Pettersson

Ovanstående protokollsutskrift är hämtad ur Bankebergs By- och Ploglag handlingar och är det första protokollet som finns nedskrivet i den på Bankebergs Gästgivaregård förvarade protokolls-boken.

Vikingstad den 25 okt. 1983

Arne Asplunder

Med bibeln som lärobok i historia

I Bankebergs Gästgivaregårds västra flygel bodde på 1950-talet änkefru Anna Karlsson. Hennes son Ivar hade tidigt emigrerat till Nordamerika. Nu var han hemma och hälsade på sin gamla mamma och en dag, närmare bestämt den 26 januari 1952, kom dåvarande kyrkoherden i Vikingstad, Torsten Dittmer på besök hos mor Anna Karlsson.

Kyrkoherden hade bandspelare med sig och följande inspelning av deras samtal finns således bevarat åt eftervärlden.

Kyrkoherden inleder:

- I Gästgivaregården i Vikingsta' där bor mor Anna Karlsson. Hon fyllde i går åttitvå år och de' här är egentligen en liten uppvaktning, en dag för sent. Å här sitter vi tillsammans mor Anna Karlsson och hennes son Ivar som är här och hälsar på å som vårdar tillsammans med dottern Eva sin gamla mamma på ett de' allra röraste sätt.

Nu ska vi prata lite grann vi tillsammans här.

De' ä' väl roligt nu att mor Karlsson har fått sin syn te'baka?

- Jaha.

- Å de' går att se lika bra som förut - nästan?

- Jaa dä' gör dä'.

- Hur va' de' när synen försvann - först, de' va' väl svårt när allting vart mörkt?

- Ja, ja' vart precis blind då.

- Å kunde inte gå opp å leda sej själv å nå'nting?

- Nää inte nå'tt, utan dä' va' precis blint.

- Men doktorn hade sagt då att han skulle försöka med det sämsta ögat först.

- Jaa, men dä' gick inte dä'.

- Nä'. Hur lång tid va' de' emellan - hur långt va' de'?

- Ja dä' va' väl --

- Ett par månar minst?

- Jaa dä' va' väl åtta vicker - - tie.

- Men gör de' inte ont i de' där

- borttagna ögat nu, utan de´ ä´ bra?
- Ja dä´ ä´ bra.
- Å de´ går att läsa å så´nt?
- Jaa dä´ gör dä´.
- Jaa.
- Ja´ kan läsa tidninga å psalmboka å...
- Ja de ä riktigt roligt, å så har mor Karlsson fått en psalmbok också te´ present.
- Jaa, jaa.
- Ja de´ ä´ verkligen roligt.
- Dä´ gör dä´.
- Jaa. - Hur länge ska du stanna här Ivar, å passa din mamma?
- Ja dä´ vet ja´ inte riktigt. Dä´ går väl te´baka nå´n gång i höst, - fram i vinter.
- Hur länge har du varit här nu?
- Ja kom före jul.
- Före jul, ja.
- I december.
- Tänk va´de´ är roligt i alla fall, för din gamla mamma, att du kommer över å hälsar på henne.
- Jaa de´ ä´ dä´ nog.
- Men se´n, hur har du - hur går de´ me´ farmen nu?
- Joo dä´ går allt bra.
- Sköter pojkarna den?
- Jaa.
- Jaha. - Hör du, hur länge sen ä´ de´ nu du for över te´ Amerika?
- Ja´ for dit i nitton tretton i juli.
- De´ ä´ förti år se´n nästa år ja.
- Jaa.
- Hur dant va´ de´ då, hade du lärt dej nå´n amerikanska - nå´n engelska?
- Nää dä´ hade ja´ inte.
- Hur i all världen bar du dej å me´ språket då? Vem kom du till å´ så där?
- Ja först kom ja´ te´ en svensk, å då va´ ja´ där i tre månader. Se´n kom ja´ te´ en skotsk - skotte -
- Jaa, skotte ja.
- En skotte
- Men han kunde ingen svenska?
- Nä´ han kunde ingen svenska, å hon

- frun kunde inte något svenska å då va´ ja´ där i fyra månader på vintern å jobba där, å dä´ va´ ju rätt så svårt i början, men....
- De´ va´ lantbruk, ja?
- Dä´ va´ lantbruk, ja.
- Jaha.
- Första kvällen ja´ kom´dit då hade ja´ aldrig mjölkat en ko, å så hade de sexton kor te´ mjölka å dä´ fick ja´ göra.
- Va´ hade du gjort här i Sverige innan då?
- Ja´ hade arbetat i Bestorp på sågverket.
- Ujujuj, du hade aldrig va´ tt vis nå´n ko?
- Nää, men dä´ fick ja´ lära mej. Hon frun där var en gammal lärarinna å varje kväll efter vi hade haft mat, kvällsmat eller - supper som di kallar´t, då fick ja´ läsa´ bibeln, varje kväll så många verser, å när ja´ gick därifrån så kunde ja´ läsa engelska å förstå engelska så bra som någon, å klarade mej bra.
- Ja då kände du igen orden på de´ sättet, du kände nå´tt så när igen v detta skulle betyda.
- Jaa, alla apostlarna å sådant dä´ va´ ju dä´ rätta.
- Ja de´ va´ inte dumt.
- Nää.
- De´ va´ inte dumt, de´ va´ ju bara de´ att där va´ inga moderna ord i en vanlig mening, som verktyg å så´nt, de´ fanns ju inte me´.
- Nää dä´ fanns inte men dä´ lärde man ju snart.
- De´ lärde du snart se´n ja, - jaa. Hur länge dröjde de se´n till du fick en egen farm då?
- Nitton sjutton.
- Jasså.
- Tre år.
- Jaha.
- Ja nästan fyra, - fem år va´ dä´ förstås.
- Kommer du annars ihåg nå´ra minnen

- från den tiden då de´ har va´t svårt eller så?
- Ja, ja´ har ha´t många svåra tider i Amerika. Första årena va´ ju värst innan man -- första månaderna.
 - Jaa.
 - Första kvällen när ja´ kom te´ den här familjen å börja jobba, så kom ja´ dit vid fyratiden å så skulle ja´ börja mjölka klockan fem å aldrig hade mjölkat en ko.
 - Jaa.
 - Å frun å bonden här han - de hette Mickimi.
 - Jaa.
 - De skulle på en körkkvällsmat å de to´ sina korgar mä´ sej å satte för hästarna å gick, å ja´ skulle ut å mjölka sexton kor, å hade aldrig mjölk´t en ko förr.
 - Ojoj.
 - Å då hade di en dotter som gick på läroverket, å ja´ vet inte - hon kom hem sent den kvällen också, hon så´ dä´ va´ en lykta uti lagår´n, dä´ va´ ju inte elektriska lyse på den ti´n, dä´ va´ en gammal lykta å den va´ soti. Då fråga hon va´ dä´ va´ fatt, å ja´ sa´ ju på svenska - ja´ försto´ inte va´ hon prata om - ja´ sa på svenska ja´ har mjölka´ ja har e ko kvar, å då kom han hem rätt som dä´ va´ å kom ut å titta å då hade ja sluta å mjölka-
 - Ja men kära du kunde du få ut alltihopa när du inte hade nå´n övning?
 - Jaa dä´ gick bättre för varje ko, men ja va´ ju rädd för dä´ te´ börja mä´.
 - Jaa.
 - Men då när ja´ gick te´ sängs på kvällen då tänkte ja´ om ja´ hade pengar så skulle ja´ nog te´baks te Sverige.
 - Jaa, grät du då hör du?
 - Jaa dä´ gjorde ja´.
 - Jaa de´ förstår ja. Då kände du dej som liten i en stor å främmande värld.
 - Jaa.
 - De´ förstår ja´. Men de´ ljusna se´n.
 - Jaa då.
 - Har du annars haft ont av dåligt väder å sån´t så de har varit besvär me´ de´?
 - Nää.
 - Ingen missväxt?
 - Nää. Ja´ har inte haft nå´n missväxt någon gång, inte uti staterna i Iowa, där ä´ dä´ ju ut´a de bästa staterna i Amerika.
 - Jaa, de förstår ja´.
 - I stort sett så har du tyckt att du har trivts bra?
 - Jaa, ja´ har trivts bra efter att ja´ fick börja där å gjort bra där.
 - Men om du jämför nu svenska förhållanden med som vi tar hand om barn å, gamla å så, så ä´ de´ väl inte riktigt lika bra.
 - Nää dä´ ä´ dä´ inte, - dä´ ä´ dä´ inte, dä´ ä´ bättre här.
 - De är bättre här.
 - Ja.
 - De´ är de´ förstås. Är du gift me´ en amerikanska eller en som är svenska?
 - Ja´ va´ gift mä´ en svenska först å ja´ förlora min fru niton tjugoåtta.
 - Jasså.
 - Å då hade ja´ tre barn å den minsta va´ inte riktigt två år.
 - Ojoj.
 - Vi gick te´ sängs på kvällen å hon mådde gott, å när ja´ vakna på morron så hade hon somnat å vakna inte heller.
 - Nej.
 - Å dä´ va´ i den hårda tiden också.
 - Jaa.
 - Nitton tjugoåtta.
 - Jaha.
 - Å så gifte ja´ om mej nitton trettitre å förlora min andra fru i förtiåtta.
 - Jaha, du har varit änkling i två år snart då. (Anm: *En liten felräkning*)
 - Jaa.
 - Jaa, å nu är barna stora.
 - Jaha.
 - Så du har egentligen tid att åka hem om du vill?
 - Jaa då.

- Eller gå hem, som du säger.
- Jaa.
- Jaa, å mor Karlsson tycker de´ är roligt när Ivar kommer hem?
- Jaa då, dä, tycker ja´.
- Ja, fastän de´ är ensamt ibland så, så går de, bra ändå?
- Jao vars, dä´ gör dä´ allt.
- Jaa.
- Ja´ ä´ ju ensam å har va´tt ensammen, dä´ ä´ allt roligt nu när han ä´ hemme.
- Jaa de´ är de´ allt, å de´ va´ väl roligt se´n nu att kunna få sin syn te´baka, de´ förstår ja´.
- Jaa.
- De´ va´ som en Guds gåva.
- Jaa, dä´ va´ dä´ ju, dä, va, som en Guds gåva, dä´ ä´ säkert dä´.
- Ja, mor Karlsson har alltid kunnat ta´ emot allting av Guds händer me´, hon har alltid haft ett sån´t soligt och vänligt sätt.
- Jaa dä´ har jag nog haft.
- Jaa.
- Men jag har nog haft bittre dage mä´.
- De´ förstår ja´. Men de´ är roligt att läsa alla dessa
- gratulationsbrevnen ifrån barnbarnen i Amerika.
- Jaa.
- De´ är verkligen roligt. De´ var väl en sju åtta stycken? Hur många var de, Ivar? De´ var väl en hel liten hög?
- Fyra.
- Fyra stycken ifrån barn, ja de´ e´ bra roligt, å presenter har de skickat.
- Jaa.
- Så då gör de´ inget om man blir gammal.
- Nää, dä´ gör ingenting då inte.
- Nää.
- Å ja´ har ju snälle barn dä´...
- Jaa. Å de´ tror ja´ är konsten detta, att kunna vara tacksam, att vara nöjd me´ sin lott, men de´ kanske inte är så lätt att vara nöjd när är sjuk å har de´ svårt.
- Dä´ dår allt.
- De´ har gått, ja.
- Jaa, å ja´ ... på lasaretten där va´ dä´ ju riktigt....
- De´ va´ riktigt roligt?
- Jaa dä´ va´ dä´ nog.
- Va´ de´ doktor Scherling själv som opererade?
- Jaa, dä´ va´ dä´.
- Jaha, hur dan va´ han å ha å göre me´?
- Jo han va´ snäll.
- Han va´ de.
- Jaa.
- Somliga säger att han har ett sån´t förfärligt häftigt humör så.
- Nä´ men ja´ tyckte inte dä´, ja´ tyckte att han va´ snäll.
- Han va´ de´ ja.
- Jaa.
- Ja se han tyckte om mor Karlsson för han tyckte hon va´ snäll se.
- Jaa.
- De´ gör mycke de´.
- Jaa, - dä´ vet ja´ ju inte men dä´...- han va´ verkligen snäll.
- Jaa, jaa de´ ... Nu ska vi till födelseda´n önska allt gott.
- Jaa.
- Att Guds välsignelse ska följa me´ under kommande år, och att om Ivar går tillbaka nu på sensommaren, han ska kunna komma igen fler gånger.
- Jaa.
- Å träffa sin gamla mamma, frisk å´ kry. Ett par ord till från dej.
- Jaa, går ja´ till Amerika...när ja´ går tillbaka dit, så kommer ja´ hem igen om ja´ får ha hälsan.
- Du....
- Dä´ blir att resa fram å te´baka.
- Du har inte tänkt att stanna kvar hät inte?
- Nää dä´ har ja´ inte gjort. Ja´har ju mina barn där borta, å mina affärer. Å dä´ ä´ ju lite svårt.
- Ja de´ är de´.
- Ja dä´ ä´ inte gott å säja va´ de´ blir å på senare tiden.
- Ja de´ kan ju ändra sej. De´ va´ roligt att få träffa er, å tack så mycket för de´ ni har bjudit på.

Nu när julen närmar sig och det tänds många ljus i våra hus kan det kanske vara på sin plats med en liten beskrivning av vad ett ljus egentligen är.

Romarna använde ljus som var tillverkade av bivax.

Under 1100-talet infördes talgljus, och 1825 fick M. E. Chevreul och J. L. Gay-Lussac patent på ljus av stearin.

Moderna ljus tillverkas av en blandning av hård paraffin (smältpunkt 51-55 °C) och stearin. Stearin, som tillsätts för att höja smältpunkten och förlänga brinntiden, består av en blandning av palmitinsyra och stearinsyra med smältpunkterna 61 och 69 °C, respektive.

Ljusvekar görs av flätad bomullstråd som betats med borsyra, salmiak och fosfater eftersom ren bomull skulle brinna för snabbt och dessutom ryka.

Genom att fläta veken platt kommer den att böja sig när den förkolnar, luta ut ur ljuslågan och brinna upp. Cellulosan i veken reagerar då med betsalterna i en sönderdelning som inte ger upphov till aska. När ett ljus väl har tänts kommer värmen från lågan att smälta vaxet, vilket sedan sugts upp längs veken av kapillärkraften och förångas. De frigjorda kolvätemolekylerna kommer sedan att verka på flera olika sätt i förbränningsprocesserna.

Strax ovanför och runt om en brinnande veke finns en mörk zon och ovanför den ett lysande gult område. Längst ner är lågan ljusst blå.

Temperaturen i den mörka zonen är ganska låg, omkring 600 °C, och ökar till omkring 1200 °C i mitten av det gula området.

Den högsta temperaturen, 1400 °C återfinns man i den övre ytterkanten av den lysande gula delen av lågan.

Om veken inte böjs ut ur lågan och förbränns, kommer den att bli för lång och för mycket bränsle kommer att tillföras lågan.

I ett sådant fall kommer lågan att sota eftersom inte alla sotpartiklar hinner förbrännas. Det är då nödvändigt att förkorta veken genom att klippa ner den.

Mindre än 0,4 % av den energi som bildas när ett ljus brinner utstrålas i form av synligt ljus. Den mesta strålningen utsänds som värmestrålning inom det infraröda området.

